

piem. amb *n mangagna* 'xacra', 'falla corporal', fr. ant. *méhaing*, *mesbaing* 'mutilació, malaltia', való *mehaing* 'defecte', en baix llatí tardà *mabamium*: per exemple *mabamium dicitur ossis cujuslibet fractio, vel testae capitis incussio, vel per abrasionem cutis attenuatio* 5 Reg. majest. (Du C.); verb it. *magagnare*, prov. *magagnar*, fr. ant. *méhaigner* 'mutilar, destruir'. En la forma francesa cal reconèixer una *h* aspirada, com sigui que aquí aquesta lletra no admet contracció (com en *bréhaigne* > *braigne*). ¿Podem sospitar un al. ant. *man-hamjan* (*man* persona, *hamjan* 'mutilar'), format com *man-slago* 'feridor amb mort'? És notable que en el dialecte de Como, junt amb *magagn* (un masculí, doncs, com *méhaing*) també s'usa *mága*, ço que ens condueix a una arrel *mag-*. Muratori explicava *ma-* 15 *gagna* com venint de *MANGANUM* 'màquina o giny disparador', però el significat difícilment s'hi conformaria.»

Per més que la forma en *-gn-* sigui la dominant, la forma en *-m-* s'imposa a la nostra atenció com no menys originària: no sols és igualment antiga en els textos francesos i es mostra general des del S. XII entre normands i anglonormands, sinó que l'haver-se imposat amb caràcter únic en anglès assegura que tenia fermes arrels en el món popular franco-gàllic, i la seva consagració en el terreny de las lleis ens hi deixa percebre una vella i respectada tradicionalitat: la hipòtesi 20 *MAN HAMJAN* de Diez s'imposava a l'atenció, car realment aquest verb està ben comprovat, i amplament, en germànic, com posà de relleu majorment Holthausen: pertanyent a la família de l'al. *hemmen*, ags. *hemman* 'cohibir, forçar, embussar', esc. ant. i esc. general *hemja* 'forçar, posar a rotllo', la qual apareix concretada en els textos dels francs sàlics en un substantiu *chamin* 'el macar, l'esclafar', i d'altra banda hi ha positivament *hemma* 'mutilar' en frisó antic, a-al. ant. *hamal* 'mutilat', esc. ant. *hamla* i ags. *hamelian* 'mutilar', al. *hammel* 'marrà castrat, moltó': és, doncs, segur que existí *HAMJAN 'mutilar' en la llengua dels francs merovingis, i el vell *mabemer*, *mabaim* dels 25 normands i anglonormands ens hi condueix amb la *-m-* que els és comuna, junt amb la *-h-* aspirada del fr. antic i el bretó.

D'altra banda és indiscutible que la forma amb *-nh-* (y) predominant o única a la resta de la Romània, i la 30 *-g-* de les tres llengües del Migdia hi presenten insuperable obstacle fonètic; cert que *-M-* dona normalment *mnh* (reduït després a *nh*) en llengua d'oc —*vend(m)nh* *VINDEMIA*, *blastennhe*, *comnhat*, Appel, *Prov. Lautl.*, § 59a— ço que atenua (suggerint un possible camí) l'obstacle fonètic, però no ens podria llevar el dubte que la fonètica inspira sobre aquesta etimologia. Encara més, perquè no és veritat que la *-g-* de *magagnare/maganyar* pugui venir d'una *h* germànica: la frase de M-Lübke «*-h-* und *-g-* lassen sich am besten unter germ.-H.-vereinigen» és una excusa de fonetista acomodaticí, a rebutjar decididament (per més que el flac judici de M-Lübke hagi animat d'altres a creure-ho). Una *H* germànica no es torna mai *g* romànica. 4

L'única explicació possible de l'antinòmia entre *magagnar* i *mabemer* està en admetre que hi va haver encreuament amb altres mots: ja ho reconeixen Wartburg, Holthausen i tothom. La combinació estrangera 5 *MAN HAMJAN*, reforçada per la llengua oficial i jurídica, havia de ser imitada pel poble romànic de tots els països on s'afiançaren els francs; però imitada penosament, inhàbilment, confonent-la més o menys amb altres termes d'estructura i d'import semàntic semblants.

Hi havia en particular el vell mot pre-romà *BAR-GANYAR* que se li assemblava força, i el qual, tot significant bàsicament 'manipular, maldar', també era ben sovint 'malmetre', en altres llocs 'malvendre' o 'traficar, regatejar'; però de vegades hi manca la *-r-* i apareix amb matisos diferents, dins el pejoratiu general de 'manipular barroerament': ultra les cites que ja en dono en aquell article, el *DAG.* (I, pp. 3a, 153b, i err. pàg. XVI) recull un refrany en doble forma «no hi ha res *abaganyar/averganyat* que no siga freturat»; i tot donant *averganyar*=*mafl. tudar*, cita del *Romllo* de MilàF: «un perol per adobà, ferro vell a *abaganyà*». Ja hem vist el metatètic *gavanhar* 'fer malbé', com a variant de *maganyar*, robustament documentat des dels més antics tradobadors i textos legals occitans i catalans des dels S. XII. És evident que era temptador, per al poble romànic, el barrejar una mica aquest vell element propi amb el germànic *MANHAMJAN*, que no tots sabien pronunciar bé com *mabamhjan, o *mabemer*, però que significava idees ben semblants.

S'hi devia afegir l'altre parònim *MACAR*: amb raó ja Diez es preocupava pel comasco *maga* (= *magagn*) que coincideix tant amb el tipus *maque* 'maça', de què ens hem ocupat en aqueix article; i M-Lübke hi afegeix útilment *macagnare* que a Lucca reemplaça el *magagnare* de la resta de Toscana. Encara ho pogueren agreujar els corrents procedents de *MAGOLAR* i de la vella i autòctona família d'*AMAGAR* (incloent-hi coses com l'hispanic merid. *amagar* 'ajupir', gall.-port. i lleon. 'esclafar', mall. *magar* 'ocultar', alabès *maga* 'joc d'acuit', gc. i bc. *amaka* 'ocultar' i 'excitar'). Tot plegat tornava quasi inevitable que el poble romànic deturpés el *maham-* germànic en *maganh-* en les llengües del Migdia, i que els pobles romànics d'Oïl, com a més acaparats per l'imperi germànic, es quedessin a mig camí dient *mahaingnier*.

Els dos mots interpenetrats diferien així mateix per la *-r-* de *barganyar*; però també en aquest punt resten senyals de penetració recíproca: trobem formes amb *b-* sense la *-r-*, i n'hi ha de *m-* amb la *-r-*. Acabem de donar cites de (*a*)*baganyar* i *gavanhar*, i d'altra banda: el vendéen *marhains* amb *r* i aspirada és «maux, maladies» (Nantes, Blain), Saintonge *margagner* «abímer» i *margagne* «défait dans un ouvrage de tricot», Lyon *margagnà* «meurtri» (*FEW*, 501a43, 49, 501b10, 500b 53), i el tort. *marganyós* ja esmentat.

Els encreuaments també es produïren pel costat germànic; però aquests resultarien de la força expansiva que el mot francès prengué a partir dels carolingis. 60 *Brüch* va desviar Wartburg i Holthausen, donant gran